

Nr 28

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för visst lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 23 mars 1956 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 139, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för ett kortfristigt reverslån å högst 35 miljoner kronor, avsett att upptagas av Aktiebolaget Statens skogsindustrier.

I detta sammanhang har utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

a) I: 558 av herr *Grym* och herr *Andersson, Lars*, likalydande med II: 735 av herr *Larsson* i Hedenäset, i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte uttala, att vid utredning angående Aktiebolaget Statens skogsindustriers kapitalförsörjning de i motionerna angivna synpunkterna må beaktas;

b) I: 566 av herr *Ohlon m. fl.*, likalydande med II: 744 av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå det i förevarande proposition begärda bemyndigandet, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning beträffande statens skogsindustrier i enlighet med vad i motionerna uttalats samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t betona vikten av att statliga affärsföretag i fråga om kreditförsörjningen icke gives någon privilegierad ställning utan behandlas på samma sätt som den enskilda företagsamheten; samt

c) I: 567 av herr *Hagberg m. fl.*, i vilken motion hemställts, att riksdagen måtte *dels* avslå förevarande proposition, *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam utredning rörande principerna för och omfattningen av Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet.

Beträffande det närmare innehållet i motionerna får utskottet hänvisa till dessa.

Med eget utlåtande den 21 februari 1956 har domänstyrelsen överlämnat en av Aktiebolaget Statens skogsindustrier samma dag gjord framställning i vilken hemställts att domänstyrelsen måtte bemyndigas att för statens räkning ikläda sig garanti för ett lån uppgående till 60 000 000 kronor och avsett att av bolaget upptagas i öppna marknaden.

Över framställningen har efter remiss utlåtanden avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, fullmäktige i riksbanken samt fullmäktige i riks-

gäldskontoret. Mot utlåtandet av fullmäktige i riksbanken har reservation anförts av dels herr Rubbestad och dels herr Kristensson i Osby med instämmande av herr Kollberg. Vidare har reservation anförts av herr Hagberg mot det av fullmäktige i riksgäldskontoret avgivna utlåtandet.

Innan närmare redogörelse lämnas för Statens skogsindustriers framställning och de däröver avgivna utlåtandena torde böra erinras om följande av statsmakterna tidigare fattade beslut angående domänverkets och Statens skogsindustriers rörelsemedel.

Under rubriken Rörelsekapital för domänverket anvisade 1923 års riksdag (prop. nr 183; rskr. nr 209) å riksstaten för budgetåret 1923/24 bland utgifter för kapitalökning ett anslag av 10 000 000 kronor. Tillika bemyndigade riksdagen dels fullmäktige i riksgäldskontoret att — för att bereda domänverket ytterligare rörelsekapital — tillhandahålla verket en rörlig kredit av intill 10 000 000 kronor, dels domänstyrelsen att för likviderande av utav Kungl. Maj:t beslutade inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark utfärda reverser, dock vid varje tidpunkt till belopp ej överstigande behållningen å domänverkets markinköpsfond. I anledning av detta riksdagsbeslut anbefalldes Kungl. Maj:t den 8 juni 1923 domänstyrelsen att såsom rörelsekapital för domänverket disponera de behållningar å fonden för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark (markinköpsfonden) samt domänverkets förnyelsefond för återväxtkostnader, vilka icke behövde hållas tillgängliga för att täcka förestående utgifter för de ändamål, vilka fonderna vore avsedda att fylla.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 2 december 1938 må jämväl domänverkets tjänste- och familjepensionsfonders tillgångar disponeras såsom förslag för domänverket. I samband med den avveckling av affärsverkens pensionsfonder, som sedermera ägde rum i samband med kapitalbudgetens omläggning per den 1 juli 1944, uppskrevs jämlikt beslut av Kungl. Maj:t den 17 november 1944 domänfonden med 11 213 409 kronor, vilket belopp därmed överfördes såsom rörelsekapital för domänverket.

Sedan 1939 års lagtima riksdag (statsverksprop., kap. budg., bil. 7, punkt 1; rskr. nr 181) å riksstaten för budgetåret 1939/40 under samma anslagsrubrik anvisat ett anslag av 7 500 000 kronor, förordnade Kungl. Maj:t den 9 juni 1939 att anslaget skulle av domänstyrelsen disponeras för därmed avsett ändamål.

Härefter bemyndigade 1942 års riksdag (prop. nr 95; rskr. nr 134) fullmäktige i riksgäldskontoret att, för att bereda domänverket rörelsekapital, tillhandahålla sagda verk en rörlig kredit av ytterligare 10 000 000 kronor eller sålunda tillhoppa 20 000 000 kronor.

Vidare anvisade 1950 års riksdag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 (prop. nr 2, bil. 14, p. 1; rskr. nr 53) såsom rörelsekapital för domänverket ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor, varjämte riksdagen bemyndigade fullmäktige i riksgäldskontoret att, i samma syfte som nyss angivits, tillhandahålla domänverket en rörlig kredit av ytterligare 30 000 000 kronor eller sålunda tillhoppa högst 50 000 000 kronor.

Domänstyrelsen hemställde i skrivelse den 29 november 1952 dels att av styrelsens överskott för år 1952 ett belopp av 22 000 000 kronor skulle få användas till fördubbling av Statens skogsindustriers aktiekapital, dels att domänverket skulle tillhandahållas en rörlig kredit av ytterligare 30 000 000 kronor. Framställningen om utökad rörlig kredit för domänverket gjordes i syfte att möjliggöra för verket att tillhandahålla bolaget erforderliga för-lagsmedel.

Med anledning av framställningen hemställde Kungl. Maj:t i 1953 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, jordbruksdepartementet, p. 3) att riksdagen måtte dels till Rörelsekapital för domänverket för budgetåret 1953/54 anvisa ett investeringsanslag av 22 000 000 kronor till utökning av Aktiebolaget Statens skogsindustriers aktiekapital, dels bemyndiga full-mäktige i riksgäldskontoret att, för att bereda domänverket rörelsekapital, tillhandahålla sagda verk en rörlig kredit av ytterligare 30 000 000 kronor eller tillhopa med tidigare beviljade krediter högst 80 000 000 kronor. I pro-positionen erinrades om att riksdagen vid bildandet av Statens skogsin-dustrier förutsatt, att domänverket skulle förse bolaget med erforderliga rö-relsemedel. Vidare uttalades att domänverkets kredit till bolaget borde ut-formas så, att ett fast grundbelopp å 20 000 000 kronor ställdes till förfo-gande för bolaget. I fråga om denna kredit syntes böra erläggas i huvudsak samma ränta som vid vanliga långfristiga lån. I den mån bolaget behövde anlita ytterligare kredit, borde denna göras kortfristig och löpa med så mycket högre ränta, att bolaget därigenom stimulerades att även undersöka möjligheterna på den allmänna lånemarknaden.

1953 års riksdag hade icke något att erinra (JoU 3; rskr. nr 90) mot den i propositionen gjorda framställningen.

Aktiebolaget Statens skogsindustriers framställning

I sin framställning anför Aktiebolaget Statens skogsindustrier till en bör-jan, att bolaget alltsedan sin tillkomst år 1942 varit klart medvetet om nöd-vändigheten av att åstadkomma en genomgripande modernisering och ra-tionalisering av de industrianläggningar som bolaget fick övertaga. Dessa anläggningar utgjordes huvudsakligen av sågverk i norra och mellersta de-larna av landet jämte en mindre sulfatfabrik och en liten, helt omodern kol-ningsanläggning. Samtliga dessa anläggningar var hårt nedkörda och dess-utom omoderna, varför en upprustning och modernisering av desamma var en nödvändig förutsättning för att rörelsen skulle kunna bedrivas på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt. I sina industrianläggningar har bolaget sedan den 1 januari 1942 t. o. m. den 31 december 1955 investerat samman-lagt 240 000 000 kronor, varjämte i lager bundet kapital samtidigt ökat med 50 000 000 kronor. Den totala investeringsökningen i anläggningar och lager under åren 1942—1955 uppgår sålunda till 290 000 000 kronor. Under sam-ma period har bolagets överskott, efter avdrag för skatter och räntor men

före avskrivningar och utdelningar, uppgått till sammanlagt 168 600 000 kronor. Angående den nyssnämnda upprustningen och moderniseringen har Statens skogsindustrier anfört i huvudsak följande.

I första hand gällde det att modernisera och rationalisera sågverken, vilket var en omfattande och kapitalkrävande uppgift. Sammanlagt har bolaget således för att åstadkomma ändamålsenliga anordningar för torkning, lagring av det sågade virket, förbättrade utlastningsanordningar samt bättre arbetsförhållanden och bättre bostäder för arbetarpersonalen m. m. investerat ett belopp av i runt tal 91 000 000 kronor. Ännu återstår att ombygga ett par av sågverken innan bolagets sågverksanläggningar kan anses fullt moderniserade till ett sådant skick som kräves i dagens läge. Dessa arbeten jämte ett fortsatt underhåll av sågverken torde dock vara av relativt underordnad storlek och de torde utan svårighet kunna inpassas i ett normalt rationaliserings- och utvecklingsprogram. Utöver direkta investeringar för om- och nybyggnader har dessutom avsevärda belopp fått bäras av driften på grund av det onormala underhåll som de omoderna anläggningarna krävde. Storleken av sådana onormala driftskostnader torde kunna uppskattas till åtminstone cirka 15 000 000 kronor. Inalles torde således för sågverksgruppen ha investerats cirka 106 000 000 kronor.

På samma sätt måste vid sulfatmassafabriken i Karlsborg omedelbart ett ombyggnadsprogram igångsättas.

Bolaget hade från första början fullt klart för sig att, för att speciellt sågverksanläggningarna skulle kunna utvecklas till ekonomiska och bärkraftiga industrier, en integration måste komma till stånd som syftade till ett intimt samarbete mellan sågverken och annan skogsindustriell verksamhet så att råvaran kunde utnyttjas helt och hållet och s. k. avfall tillvaratagas.

Effektuerandet av ett sådant program fick dock uppskjutas, när bolaget under sitt första år fick åtaga sig uppförandet i stor skala av trädestillationsanläggningar, vilka helt och hållet var av kristidsnatur. Dessa anläggningar, för vilka bolaget nödgades investera ej mindre än cirka 18 000 000 kronor, kunde ej under den relativt korta tid de erfordrades tillnärmelsevis amorteras med eget driftsöverskott. De har senare avskrivits med tillskott från bolagets övriga industrier.

Först år 1947 kunde bolaget sedan återupptaga sitt förutnämnda integrationsprogram, varvid moderna wallboardfabriker uppförts i Piteå och Skinnkatteberg samt en helt genomgripande ombyggnad av sulfatmassafabriken genomförts. Härigenom har det varit möjligt att i större omfattning och på ett rationellt sätt tillvarataga avfallsveden från sågverken samt även bidra till ett tillvaratagande av klenved från skogarna. Enbart vid bolagets wallboardfabriker är det årliga produktionsvärdet för närvarande över 40 000 000 kronor och med eljest värdelöst avfall som råvara. Produktionen, som till cirka 80 procent exporteras, uppgår till cirka 85 000 ton wallboard per år. Anläggningskostnaden för dessa fabriker uppgår till cirka 37 000 000 kronor.

Vid sulfatmassafabriken i Karlsborg, som efter en första ombyggnad och modernisering fått sin tillverkningskapacitet mer än fördubblad — nu 60 000 ton per år — kan sågverksavfall användas till cirka 30 procent av den erforderliga råvaran. Därigenom utgör fabriken en värdefull avnämare för avfallet från de lokala sågverken. Fabriken har även försetts med blekeri och pappersfabrik, varför anläggningen är väl rustad för att på ett ekonomiskt sätt kunna utnyttja råvaran från skogen och sågverken. För fabriken ombyggnad har investerats sammanlagt cirka 43 000 000 kronor.

Parallellt med industriens utveckling och nydaning har genomförts ett

omfattande byggnadsprogram för att sanera det ursprungliga bostadsbeståndet och härigenom har vid de olika industrianläggningarna praktiskt taget genomgående behovet av nya och moderna bostäder tillgodosetts. Endast under de senaste åren och i ringa omfattning har härvid statliga lån utnyttjats.

För närvarande pågår en utbyggnad av sulfatmassafabriken i Karlsborg för att tillvarata det stora överskottet av klenare dimensioner i Norrbottens skogar, varigenom denna fabrik får en total produktionskapacitet av 120 000 ton sulfatmassa per år, och samtidigt utökas pappersbrukets maskinella kapacitet från 18 000 till 60 000 ton kraftpapper per år. I Skinnskatteberg pågår en utbyggnad av wallboardfabriken med en ytterligare tillverkningskapacitet av 25 000 ton per år.

På ett för ändamålet inköpt område vid Otterbäcken har planerats uppförande av en anläggning med en årlig produktion av 60 000 ton papper och cellulosa, och bolaget avvaktar nu byggnadstillstånd för denna anläggning.

I framställningen anför Statens skogsindustrier vidare, att det av den lämnade redogörelsen framgår att bolaget sett som sin uppgift ej endast att rationalisera de vid bolagets tillkomst i statens ägo befintliga anläggningarna utan också att skapa nya avsättningsmöjligheter för virke från statens skogar och för avfall vid egna anläggningar. Den kraftiga utveckling, som därigenom kommit till stånd, grundar sig på bolagets och domänverkets gemensamma bedömanden av de virkesmängder, som måste förädlas, om skogarnas avkastningsförmåga skall kunna tillvaratas, ej minst beträffande gallringsvirket. Utbyggnaden av bolagets industrier har effektivt bidragit till landets exportinkomster och den har tagit all den hänsyn till befintliga industrianläggningar, som under föreliggande förhållanden kan vara skäligt. Vidare anföres att den enskilda skogsindustrien under senare år skjutit fart, sedan man kommit till insikt om, att skogarna producerar mera virke än de befintliga fabriken kan förädla. Därigenom har riktigheten av bolagets investeringspolitik bekräftats. Statens skogsindustrier framhåller i detta sammanhang, att om bolaget kunnat fritt disponera hälften av den skogsproduktion på statens skogar, som bolaget sedan sin tillkomst förädlat, skulle bolaget kunnat tillgodogöra sig minst 50 000 000 kronor i sin rörelse och för varje nytt år ytterligare omkring 7 000 000 kronor i rent netto. Utvecklingen av bolagets verksamhet sedan år 1942 har redovisats i följande sammanställning.

År	Produktionsvärde kronor	Råvaruinköp kronor
1942	40 000 000	13 500 000
1951	173 000 000	67 000 000
1954	180 000 000	130 000 000
1955	230 000 000	95 000 000

För åren 1956—1960 har Statens skogsindustrier räknat med en ökning av produktionsvärdet från 259 000 000 kronor år 1956 till 352 000 000 kronor år 1960. Samtidigt har för råvaruinköpen under samma tid beräknats en ökning från 90 000 000 kronor till 158 000 000 kronor.

Beträffande bolagets aktiekapital framhålles, att detta år 1942 motsvarade 55 procent och år 1955 19 procent av produktionsvärdet. Vid oförändrat aktiekapital har bolaget räknat med en fortsatt sänkning av ifrågavarande procenttal till 12 under år 1960. Uttryckt i procent av leveransvärdet understiger Statens skogsindustriers eget kapital väsentligt de större enskilda skogsindustriella bolagens, som växlar mellan 30 och 80 procent med ett medeltal av omkring 60 procent. Enligt bolagets mening skulle likställighet i detta hänseende kräva, att bolagets aktiekapital ökades högst väsentligt. Med hänsyn till den allmänna ekonomiska politiken anser emellertid bolaget att med en sådan åtgärd bör anstå tills vidare under förutsättning att bolagets kapitalbehov i enlighet med framställningen kan tillgodoses genom långfristigt lån av erforderlig storlek.

Till stöd för framställningen om bemyndigande för domänstyrelsen att för statens räkning teckna garanti för det ifrågavarande lånet å 60 000 000 kronor anför Statens skogsindustrier i övrigt huvudsakligen följande.

Den 1 januari 1942 upptogs i ingående balansräkningen för bolaget en skuld till domänstyrelsen av 9 171 000 kronor, motsvarande värdet av då inneliggande lager, vilket belopp skulle utgöra bolagets av staten tillhandahållna förlagskapital.

I samband med bolagets köp av aktierna i Laxå Bruks Aktiebolag år 1947 beslöt riksdagen, att köpet skulle finansieras med att bolaget skulle till domänstyrelsen överlämna Laxåbolagets skogsfastigheter samt att resterande belopp av köpeskillingen, 3 700 000 kronor, skulle kvarstå som förslagskapital ur domänstyrelsens markinköpsfond mot räntebärande långfristig revers.

På grund av utökning av bolagets rörelse beslöt 1953 års riksdag, att det av staten tillhandahållna förlagskapitalet skulle ökas med netto 20 829 000 kronor. Bolaget har sålunda för närvarande statligt förlagskapital med inalles 30 000 000 kronor samt därjämte från domänverkets markfond ovan nämnda särskilda förlag av 3 700 000 kronor.

Vid bedömning av bolagets aktuella kapitalbehov måste beaktas, att bolaget nu har i överskottslager av rundvirke bundet cirka 35 000 000 kronor. Vidare bör beaktas bolagets på grund av 1941 års riksdagsbeslut särskilda belastning i pensionshänseende för den från domänverket övertagna personalen, som tillförsäkrats pensioner enligt grunder för statsanställda. Det kapitaliserade värdet av denna särskilda pensionsbelastning beräknades per den 1 januari 1942 utgöra 15 446 000 kronor, varav för tiden efter nämnda datum beräknades 8 000 000 kronor. På grund av senare riksdagsbeslut har emellertid de ifrågavarande pensionsförpliktelserna genom index- och kristillägg ökat därhän, att det kapitaliserade värdet av denna särskilda, bolaget åvilande förpliktelse nu torde överstiga 30 000 000 kronor. Häremot har bolaget hittills avsatt till särskild pensionsstiftelse 18 000 000 kronor, vilket belopp jämte övriga pensionsmedel nu ingår i bolagets rörelse. Hela nämnda kapital skall likväl undan för undan ånyo tagas ur rörelsen i den mån som den berörda gruppen av anställda inträder i pensionsåldern, vilket nu får beräknas komma att ske i under de närmaste åren alltmera accelererad takt.

Då Statens skogsindustrier i jämförelse med de övriga större skogsindustrieföretagen allttjämt i hög grad belastas med nackdelen av att ej ha rotvärde av egen skog eller egen vattenkraft samt därjämte har ett tyngre pensionsåtagande, torde det vara rimligt, att bolaget sättes i tillfälle att disponera rörelsemedel i något så när samma utsträckning som gäller för de större enskilda skogsindustriella bolagen, exklusive de egna naturtillgångarna.

Om man utsträcker den i bolagets förevarande framställning redovisade jämförelsen med enskilda skogsindustrieföretag i fråga om aktiekapital till att jämväl gälla övriga medel som på längre sikt står till förfogande (långsiktiga lån), visar det sig, att bolaget över huvud taget utrustats med kapitalmedel i betydligt mindre omfattning än den jämförbara enskilda industrien. Enär med utökning av aktiekapitalet torde böra tills vidare anstå, anser bolaget nödvändigt, att de tillskott till kapitalförsörjningen, som för närvarande erfordras, tillföres bolaget genom ett långfristigt lån täckande en mera väsentlig del av det underskott i kapitaltillgången som utmärker bolaget i förhållande till enskild industri. Lånet bör därför utgöra lägst 60 000 000 kronor.

Det förhållandet att bolaget saknar egna naturtillgångar liksom den till år 1953 gällande regeln att bolagets kapitalförsörjning skulle tillgodoses genom domänstyrelsen, har omöjliggjort för bolaget att täcka sitt lånebehov i öppna marknaden. Enligt 1953 års riksdagsbeslut har bolaget emellertid att vid behov av långfristig kredit, utöver den som då av staten genom domänstyrelsen ställdes till bolagets förfogande, undersöka möjligheterna på den allmänna lånemarknaden. Bolagets nu aktuella lånebehov avses i överensstämmelse härmed täckas genom långfristig upplåning i öppna marknaden. Härvid får emellertid beaktas bolagets särskilda egenart, då bolaget till skillnad från de övriga större skogsindustriella företagen helt saknar egna naturtillgångar att läggas som säkerhet för dylik upplåning. Då domänstyrelsen är ensam ägare av bolagets aktier och skogsvinsten för den råvara som uppköpes av bolaget från statens skogar dessutom tillfaller domänverket, anser bolaget rimligt, att denna upplåning får ske mot statlig garanti genom domänstyrelsen.

Yttrandena

Samtliga de myndigheter, som avgivit yttranden över Statens skogsindustriers framställning, har i princip tillstyrkt, att bolagets behov av rörelsemedel skall tillgodoses. Olika meningar har dock uttalats i fråga om det sätt på vilket detta lämpligen bör ske.

Domänstyrelsen, som i sitt utlåtande (21/2 1956) dels redogjort för styrelsens uppfattning av den huvudsakliga innebörden av 1953 års riksdagsbeslut angående Statens skogsindustriers kapitalförsörjning dels hemställt om bemyndigande att i enlighet med bolagets framställning för statens räkning ikläda sig garanti för ett lån av 60 000 000 kronor, anför i huvudsak följande.

Av den redogörelse, som lämnats av bolaget framgår, att på grund av bolagets utveckling och de under senare åren ändrade penningförhållandena bolaget, liksom industrien i allmänhet, måste ställa ökade anspråk på långfristigt tillgängliga rörelsemedel. Styrelsen delar bolagets uppfattning att anspråken för närvarande bör begränsas till anskaffande av de långfristiga medel som oundgängligen erfordras för fullföljande av påbörjade och beslutade anläggningar inom företaget. I enlighet med statsmakternas direktiv bör medlen sökas på den allmänna lånemarknaden. Med hänsyn till att bolaget icke disponerar egna skogsfastigheter, bör säkerhet för lånet lämnas på annat sätt än genom in-teckningar. Lämpligast torde detta enligt styrelsens förmenande kunna ske genom samma förfarande som användes, då

staten år 1950 (prop. nr 29) ställde garanti för visst lån till Norrbottens läns virkesmättningsförening u. p. a. Den 31 mars 1950 bemyndigade Kungl. Maj:t därvid domänstyrelsen att förbinda staten att ikläda sig garanti för ifrågasvarande lån och förklarade tillika, att riksgäldskontoret skulle äga att i fall av behov infria ifrågasvarande förbindelse.

Av den förebragta utredningen vill det synas *statskontoret* (2/3 1956), att behov av ytterligare rörelsemedel föreligger för Statens skogsindustrier. Ämbetsverket finner jämväl övervägande skäl tala för att kapitalbehovet för närvarande tillgodoses genom upptagande av lån å den allmänna lånemarknaden. Statskontoret, som dock icke ansett sig kunna ingå på närmare bedömande av storleken av det erfordrerliga lånebeloppet, har ej något att erinra mot att domänstyrelsen bemyndigas ikläda sig garanti för lånet. I anledning av vad domänstyrelsen anfört beträffande innebörden av 1953 års riksdagsbeslut rörande domänverkets kredit till bolaget, må framhållas, att enligt ämbetsverkets mening föredragande departementschefen synes ha åsyftat, att bolaget skulle undersöka möjligheterna att erhålla lån å den öppna marknaden, sedan domänverkets kredit i form av ett fast grundbelopp å 20 000 000 kronor utnyttjats. Enligt vad under hand inhämtats har emellertid bolaget tagit i anspråk även den ytterligare kredit å 10 000 000 kronor, som medgivits.

Riksräkenskapsverket anför i sitt yttrande (28/2 1956), att den förstärkning av bolagets rörelsemedel, som i anledning av föreliggande framställning kan finnas böra äga rum, enligt riksräkenskapsverkets mening med hänsyn till det avsevärda kapital, som bundits i bolagets anläggningstillgångar, i första hand bör ske genom en utökning av bolagets aktiekapital. Därest emellertid de ytterligare rörelsemedlen på grund av särskilda skäl befinnes böra tillföras bolaget genom upptagande av ett statsgaranterat lån, bör riksgäldskontoret och icke domänstyrelsen bemyndigas att lämna statens garanti för lånet.

Fullmäktige i riksbanken (8/3 1956) anför, att fullmäktige icke har något att erinra mot bifall till bolagets framställning.

I sin reservation mot det av fullmäktige i riksbanken avgivna yttrandet anför herr *Rubbestad*, att bolagets framställning bör avstyrkas med hänsyn såväl till statsmakternas strävan till återhållsamhet beträffande nyinvesteringar som till de nu gällande kreditrestriktionerna, som förhindrar ännu mer behjärtansvärda lånebehov. Herr *Kristensson* i Osby anser i sin reservation, i vilken herr *Kollberg* instämt, att bolagets investeringar och finansieringspolitik bör bli föremål för särskild utredning och att, i avvaktan på resultatet av en sådan utredning, den begärda statsgarantien icke nu bör beviljas.

Fullmäktige i riksgäldskontoret (8/3 1956) föreslår såsom en provisorisk anordning för budgetåret 1956/57, att fullmäktige för tillgodoseende av bolagets mest trängande kapitalbehov erhåller bemyndigande att för nämnda budgetår höja maximibeloppet för domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret med 30 000 000 kronor, eller från 80 000 000 kronor till 110 000 000 kronor. Därest denna utväg av tekniska skäl icke skulle visa

sig framkomlig, vill fullmäktige icke motsätta sig att bolaget medges att utge ett kortfristiskt reverslån med garanti av riksgäldskontoret. I anslutning härtill förordar fullmäktige, att en närmare utredning angående bolagets kapitalförsörjning på längre sikt kommer till stånd, så att en avveckling av det ifrågasatta provisoriet kan ske senast vid början av budgetåret 1957/58. Till stöd för sitt förslag anför fullmäktige följande.

Av framställningen i ärendet framgår, att bolaget sedan länge befinner sig i en stark expansion och att bolagets ledning även för de närmaste åren beräknar en fortsatt avsevärd stegring av produktionen. I stor utsträckning har bolaget kunnat finansiera sina omfattande rationaliserings- och utbyggnadsprojekt med egna överskottsmedel. Genom beslut av 1953 års riksdag skedde en konsolidering av bolagets finansiella ställning, varvid aktiekapitalet fördubblades till 44 miljoner kronor och bolaget dessutom över domänstyrelsen erhöll dels en långfristig kredit i riksgäldskontoret å 20 miljoner kronor och dels en kortfristig kredit, också i riksgäldskontoret, på 10 miljoner kronor. Härutöver har bolaget emellertid nödgats anlita krediter i den allmänna marknaden i icke obetydlig omfattning.

Bolaget har nu kommit i det läget, att skaffande av långfristiga medel i betydande utsträckning beräknas bli oundgängligen nödvändigt för fullföljande av påbörjade och beslutade omläggningar inom företaget. I enlighet med vad som förutsattes vid 1953 års riksdagsbehandling av bolagets finansieringsproblem ämnar bolaget söka upplåna dessa medel i den allmänna marknaden. Emellertid hemställer nu bolaget — vilket däremot icke torde ha varit avsett av statsmakterna 1953 — att staten för ändamålet skulle ikläda sig garanti för det lånebelopp, varom här är fråga, eller 60 miljoner kronor. Om man till en början bortser från att en kapitalinvestering av denna storleksordning icke står i god samklang med den av statsmakterna förda åtstrammingspolitiken, anmäler sig här ett spörsmål av enligt fullmäktiges uppfattning stor principiell räckvidd. Den fråga, som här närmast uppstår sig till besvarande och som ytterst gäller omfattningen av och formerna för de statliga bolagens kapitalförsörjning över huvud taget, är om ett statligt bolag, som icke kan på normalt sätt få sina kapitalbehov tillgodosedda på den allmänna lånemarknaden och därför kräver stöd från statens sida, bör få detta stöd i form av en statsgaranti å av bolaget utgivna revers- eller obligationslån. En sådan ordning skulle emellertid enligt fullmäktiges uppfattning — eftersom det i realiteten och i princip icke torde föreligga någon skillnad mellan statlig upplåning genom riksgäldskontoret och statsgaranterad upplåning genom statligt bolag — kunna leda till en desorientering och splittring av lånemarknaden och vara till förfång för statens totala upplåningsverksamhet och kan sålunda icke av fullmäktige tillstyrkas. Om i undantagsfall en statsgaranti eller ett statligt borgensåtagande kommer i fråga, bör det därför ankomma på riksgäldskontoret att teckna garantin eller borgensförbindelsen, vilken i så fall bör anknyta sig till ett reverslån och icke till ett obligationslån.

Det sagda leder alltså fram till att den föreliggande framställningen bör bedömas, som om densamma avsett anslag över budgeten. Det naturliga hade härvid varit att bolagets kapitalanspråk hade kommit under bedömning vid budgetberedningen eller i vart fall i ett vidare sammanhang, där en riktig avvägning kunnat ske gentemot andra liknande anspråk. Utbruten från ett sådant sammanhang torde den föreliggande framställningen vara ägnad att väcka belänkigheter och detta icke blott med hänsyn till det avsevärda belopp, som bolagets framställning avser. Den ifrågasatta upplå-

ningen, som, på sätt redan framhållits, i realiteten är att likställa med statlig upplåning till motsvarande belopp, låter sig svårigen förena med strävandena att ernå en totalbalanserad budget, som ju innebär att statens kapitalinvesteringar icke skall täckas lånevägen. Härtill kommer, att med hänsyn till den allmänna åtstramningspolitiken såväl den allmänna som den enskilda sektorn måste ålägga sig den största återhållsamhet i fråga om nya investeringar.

Från nu angivna utgångspunkter är fullmäktige därför närmast benägna att avstyrka bifall till den föreliggande framställningen. Emellertid kan fullmäktige icke bortse från att den av Statens skogsindustrier bedrivna verksamheten är av stor betydelse för vårt folkhushåll och att bolaget nu ofrånkomligen är i behov av ökade rörelsemedel för att lätta bolagets likviditets-svårigheter. Då det med hänsyn till det nyss anförda icke torde vara görligt att belasta kapitalbudgeten för nästa budgetår med anslag till höjning av bolagets aktiekapital eller på annat sätt över budgeten bereda bolaget erforderliga anslagsmedel, får fullmäktige såsom en provisorisk anordning för budgetåret 1956/57 föreslå, att fullmäktige för tillgodoseende av bolagets mest trängande kapitalbehov erhåller bemyndigande att för nämnda budgetår höja maximibeloppet för domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret med 30 miljoner kronor, eller från 80 miljoner kronor till 110 miljoner kronor. Därest denna utväg av tekniska skäl icke skulle visa sig framkomlig, vill fullmäktige icke motsätta sig att bolaget medges att utge ett kortfristigt reverslån med garanti av riksgäldskontoret. I anslutning härtill vill fullmäktige förorda, att en närmare utredning angående bolagets kapitalförsörjning på längre sikt kommer till stånd, så att en avveckling av det ifrågasatta provisoriet kan ske senast vid början av budgetåret 1957/58.

Herr *Hagberg* framhåller i sin reservation mot det av fullmäktige i riksgäldskontoret avgivna yttrandet, att de av fullmäktige gjorda övervägandena och bedömningarna enligt hans mening bort leda till ett avstyrkande av framställningen i fråga.

Departementschefen

Departementschefen har anfört följande.

»Såsom framgår av den föregående redogörelsen har Aktiebolaget Statens skogsindustrier under en relativt kort tidrymd genomfört en betydande upp-rustning och utbyggnad av sina industrialläggningar. De därvid gjorda investeringarna, vilka framför allt syftat till en genomgripande modernisering och rationalisering av de anläggningar av växlande kvalitet, som överfördes från domänverket vid bolagsbildningen år 1942, har medfört, att bolagets egna kapitaltillgångar liksom dess kreditmöjligheter hårt utnyttjats. Härtill har kommit, att bolaget bland annat genom 1954 års stormskador å vissa skogar nödgats binda betydande medel i en onormal lagerhållning. Som en följd av nu angivna omständigheter har uppstått behov av en förbättrad kapitalförsörjning för bolaget. I rådande läge har bolagsledningen ansett lämpligast att öka bolagets medelstillgångar genom upptagande av ett lån i öppna marknaden. Då emellertid bolaget saknar egna skogstillgångar att ställa som säkerhet för ett dylikt lån och bolagets rörelse i huvudsak grun-

dar sig på statens skogar, som befinner sig under domänstyrelsens förvaltning, har bolagsledningen hemställt om bemyndigande för domänstyrelsen att för statens räkning ikläda sig garanti för ett lån uppgående till 60 000 000 kronor. Samtliga de över bolagets framställning hörda remissmyndigheterna, bortsett från några reservanter, har också funnit angeläget, att bolaget tillföres ytterligare rörelsekapital.

Beträffande min egen inställning till denna fråga vill jag till en början framhålla att jag, i likhet med fullmäktige i riksgäldskontoret, hyser betänkligheter mot att tillstyrka bifall till bolagets hemställan redan på grund av den utav statsmakterna för närvarande förda restriktiva kreditpolitiken. Därtill kommer att viss tveksamhet synes råda beträffande formen för utökningen av bolagets kapital. Med hänsyn härtill samt till det förhållandet att bolaget befinner sig i stark utveckling delar jag den av fullmäktige i riksgäldskontoret uttalade uppfattningen, att en närmare utredning bör komma till stånd angående bolagets kapitalförsörjning på längre sikt. Enligt vad jag inhämtat har bolaget för avsikt att låta verkställa en utredning härom. Prövningen av frågan om statens medverkan till täckande av bolagets ytterligare behov av rörelsemedel borde givetvis principiellt ha fått anstå till dess resultatet av nämnda utredning förelegat. Emellertid bör beaktas att bolagets aktuella kapitalbehov i viss utsträckning föranletts av att bolaget nödgats binda omkring 35 000 000 kronor i överskottslager av rundvirke, som i huvudsak hänför sig till de förenämnda stormfällningarna. Med hänsyn härtill anser jag mig böra i så måtto tillstyrka bolagets framställning att jag förordar, att staten för tillgodoseende av bolagets mest trängande kapitalbehov ikläder sig garanti för ett av bolaget i öppna marknaden upptaget lån å högst 35 000 000 kronor. Härför fordras emellertid riksdagens medgivande. Den föreslagna garantien, vilken endast torde böra avse ett kortfristigt reverslån, synes vid bifall från riksdagens sida böra tecknas av fullmäktige i riksgäldskontoret.»

Utskottet

Av i ärendet lämnade redogörelser synes framgå att Aktiebolaget Statens skogsindustrier i stor utsträckning finansierat genomförda rationaliserings- och utbyggnadsåtgärder med egna överskottsmedel. En konsolidering av bolagets finansiella ställning skedde år 1953, då riksdagen anvisade 22 miljoner kronor till utökning av bolagets aktiekapital, vilket därigenom fördubblades, samt bemyndigade riksgäldskontoret att, för att förse bolaget med rörelsemedel, höja domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret med 30 miljoner kronor. Denna rörliga kredit fördelades sedermera så, att bolaget erhöll 20 miljoner kronor i långfristig kredit och 10 miljoner kronor i kortfristig kredit. I den mån bolaget behövde anlita sistnämnda kredit borde denna, enligt jordbruksutskottets av riksdagen godkända utlåtande (JoU 1953: 3) göras kortfristig och löpa med så mycket högre ränta, att bolaget

därigenom stimulerades att även undersöka möjligheterna på den allmänna marknaden. Under senare år har bolaget nödgats anlita krediter i den allmänna marknaden i icke obetydlig utsträckning.

Bolagets egna kapitaltillgångar och dess kreditmöjligheter är för närvarande hårt utnyttjade och bolaget har därför för sin del funnit angeläget att långfristiga medel anskaffas i betydande utsträckning för att påbörjade och beslutade omläggningar och utvidgningar inom företaget skall kunna genomföras. Bland annat genom 1954 års stormskador på vissa skogar har bolaget tvingats binda medel till avsevärt belopp i en onormal lagerhållning. Bolagsledningen har i enlighet med vad 1953 års riksdag förutsatte planerat en långfristig upplåning av erforderliga medel i den öppna marknaden. Det förhållandet att bolaget saknar egna naturtillgångar gör emellertid, att bolaget icke kan ställa nödig säkerhet för upplåningen. I denna situation har bolaget hemställt om statlig garanti för ett lån uppgående till 60 miljoner kronor. Kungl. Maj:t har dock ansett sig kunna endast i så måtto tillstyrka bolagets framställning i ämnet, att Kungl. Maj:t förordat statlig garanti för ett kortfristigt reverslån å högst 35 miljoner kronor, vilken lånegaranti skulle tecknas av fullmäktige i riksgäldskontoret. I sammanhanget har departementschefen, med hänsyn till viss tveksamhet beträffande formen för utökningen av bolagets kapital samt till bolagets starka utveckling, uttalat, att en närmare utredning bör komma till stånd angående bolagets kapitalförsörjning på längre sikt. Enligt vad departementschefen inhämtat har bolaget även för avsikt att låta verkställa en dylik utredning.

Utskottet har — med hänsyn till bolagets betydelse för folkhushållet och exporten samt till den omständigheten, att bolaget nödgats binda 35 miljoner kronor i överskottslager av rundvirke, huvudsakligen härrörande från stormfällningar — intet att invända mot att fullmäktige i riksgäldskontoret erhåller bemyndigande att ikläda staten garanti för ett kortfristigt reverslån å högst tio år. Tidpunkten för lånets utlämnande bör bestämmas av riksbanken i samma ordning som i övrigt gäller. Med hänsyn till utskottets ställningstagande avstyrker utskottet bifall till det i motionerna I: 566 och II: 744 ävensom I: 567 framförda yrkandet om avslag å Kungl. Maj:ts framställning.

Vad härefter angår den av departementschefen omnämnda utredningen och de i motionerna I: 566 och II: 744 samt I: 567 i anslutning därtill framförda förslagen finner utskottet, att sagda utredning endast bör omfatta frågan om bolagets kapitalförsörjning samt, vilket även departementschefen synes ha förutsatt, verkställas på sätt bolaget finner lämpligast. En utvidgning av utredningen att även innefatta principerna för bolagets verksamhet finner utskottet icke böra ske, i all synnerhet som sistberörda fråga enligt utfärdade direktiv skall behandlas av de år 1953 tillkallade sakkunniga med uppdrag att verkställa utredning rörande de statliga företagsformerna. Vad i övrigt yrkats i motionerna I: 566 och II: 744 bör enligt utskottets mening icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande slutligen det i motionerna I: 558 och II: 735 uttalade önskemålet, att bolagets rörelsekapital skall erhålla sådan omfattning att detsamma även täcker den rörelse som bolaget bedriver i Törefors och Seskarö, vill utskottet hänvisa till att bolaget i en till utskottet ingiven promemoria uttalat sin avsikt att i fortsättningen upprätthålla dessa företagsenheter. Bolaget har samtidigt uttalat, att det avser att fr. o. m. nästa år inleda sådant samarbete med det enskilda skogsbrukets olika organisationer som föreslås i sistnämnda motioner. Utskottet förutsätter, att de av motionärerna angivna synpunkterna därigenom kommer att beaktas.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

1) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 566 och II: 744 ävensom I: 567, såvitt nu är i fråga, bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för ett kortfristigt reverslån å högst 35 000 000 kronor, avsett att upptagas av Aktiebolaget Statens skogsindustrier;

2) att motionerna I: 566 och II: 744 ävensom I: 567, i vad de avser hemställan om skyndsamt utredning beträffande Aktiebolaget Statens skogsindustrier, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

3) att motionerna I: 566 och II: 744, såvitt däri yrkas att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t betona vikten av att statliga affärsföretag i fråga om kreditförsörjningen icke gives någon privilegierad ställning utan behandlas på samma sätt som den enskilda företagsamheten, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

4) att riksdagen må i anledning av motionerna I: 558 och II: 735 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anført.

Stockholm den 3 maj 1956

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Lage Svedberg, Nord, Bertil Andersson, Eskilsson, Bror Nilsson, Hjalmar Nilsson, Grym, Johan Persson och Mossberger; samt

från andra kammaren: herrar Gustafson i Dädesjö, Johnsson i Kastanjegården, Jacobson i Vilhelmina, Andersson i Hyssna, Hæggbloom, Antby, Jönsson i Gårds Köpinge, Nilsson i Lönsboda, Adolfsson* och Johanson i Västervik.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar Nord, Eskilsson, Johan Persson, Johnsson i Kastanjegården, Hæggholm, Antby och Nilsson i Lönsboda, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 566 och II: 744 samt I: 567, samt att därför

dels tredje och fjärde styckena av utskottets utlåtande på s. 12 bort ersättas med text av följande lydelse:

»Spörsmålet om bolagets omfattning och kapitalförsörjning är enligt utskottets mening såväl principiellt som praktiskt av stor betydelse. Fråga är om ett statligt bolag, som icke kan på normalt sätt få sina kapitalbehov tillgodosedda på den allmänna lånemarknaden och därför kräver stöd från statens sida, bör få detta stöd i form av en statlig lånegaranti. Utskottet ansluter sig härvidlag till den av riksgäldskontoret uttalade uppfattningen, att en sådan ordning — vilken icke heller torde varit avsedd med riksdagsbeslutet år 1953 — skulle, eftersom det i realiteten och i princip icke torde föreligga någon skillnad mellan statlig upplåning genom riksgäldskontoret och statsgaranterad upplåning genom statligt bolag, kunna leda till en desorientering och splittring av lånemarknaden. Spörsmålet torde få anses särskilt känsligt i nuvarande situation med skärpta kreditrestriktioner, som medför stora svårigheter för den enskilda företagsamheten. Utskottet vill betona, att en kredit av föreslagen storleksordning torde komma att leda till en icke obetydlig begränsning av kreditutrymmet för övriga lånesökande. Med hänsyn till den allmänna åtstrammingspolitiken måste såväl den allmänna som den enskilda sektorn ålägga sig den största återhållsamhet i fråga om nya investeringar.

För utskottet synes bolagets framställning böra bedömas som om densamma avsett anslag å budgeten. Utskottet vill erinra om, att riksgäldskontoret förklarar att framställningen, utbruten ur budgetsammanhanget, torde vara ägnad att väcka betänkligheter icke blott till följd av det föreslagna beloppets storlek. I likhet med riksgäldskontoret vill utskottet framhålla, att den tilltänkta upplåningen svårigen låter sig förena med Kungl. Maj:ts strävanden att uppnå en totalbalanserad budget.

På grund av det ovan sagda anser utskottet det rimligt att riksdagen, för att samordna sina egna åtgöranden med den aktuella ekonomiska politiken, skaffar sig en överblick över bolagets investerings- och finansieringspolitik såväl på kort som lång sikt samt förutsättningarna härför. Utskottet föreslår därför, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 566 och II: 744, såvitt nu är i fråga, ävensom I: 567, avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att en utredning i förenämnda syfte tillsättes. En sådan utredning måste gå vida längre än den utredning om bolagets kreditförsörjning som departementschefen antytt skall företagas inom bolaget. Enligt utskottets mening är en opartisk utredning erforderlig, vilken belyser hittills uppnådda resultat liksom ock frågan huruvida en fortsatt väsentlig utvidgning av verksamheten skulle

medföra samhällsekonomiska fördelar och på vad sätt den i så fall skall komma till stånd utan att hindra en ur allmänna synpunkter fördelaktig utvidgning av hittills mera räntabla enskilda företag. Därvid bör bland annat de transportekonomiska förutsättningarna ägnas uppmärksamhet. Vidare bör utredningen beröra frågan om hur bolagets virkesförsörjning bör ordnas, så att företaget konkurrerar under lika villkor som de enskilda förädlingsindustrierna.

Utskottet vill härjämte, med tillstyrkan av vad i denna del yrkats i motionerna I: 566 och II: 744, hemställa att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t betona vikten av att statliga affärsföretag i fråga om kreditförsörjningen icke gives någon privilegierad ställning utan behandlas på samma sätt som den enskilda företagsamheten.»

dels ock utskottets hemställan under 1), 2) och 3) bort ha följande lydelse:

»1) att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 566 och II: 744 ävensom I: 567, såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning;

2) att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 566 och II: 744 ävensom I: 567, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville dels låta företaga en utredning beträffande Aktiebolaget Statens skogsindustrier i enlighet med de riktlinjer utskottet förordat i det föregående, dels ock förelägga riksdagen det förslag var- till utredningen kan föranleda;

3) att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 566 och II: 744, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t betona vikten av att statliga affärsföretag i fråga om kreditförsörjningen icke gives någon privilegierad ställning utan behandlas på samma sätt som den enskilda företagsamheten.»